

Hr Juhan Parts
Majandus- ja
Kommunikatsiooniministeerium
Harju 11
15072, Tallinn

Meie 13.09.10 nr 7.3-7/10-0208-025

Väljavõte (ärisaladus eemaldatud, tähistatud...*)

Ettepanek elektrituruseaduse § 59 muudatuste tegemiseks

Lugupeetud minister

Elektrituruseaduse (EITS) §93 lõike 1 kohaselt analüüsis Konkurentsiamet EITS §59 nimetatud toetuste maksmise mõju konkurentiolukorrale ning elektritarbijale taastuenergia tasuna kaasneva majandusliku koormuse põhjendatust. Tuginedes Konkurentsiameti pädevust käsitlevale Konkurentsiameti põhimääruse¹ §14 punktile 6 annab Konkurentsiamet teostatud analüüsi põhjal ülevaate olukorrast EITS § 59 täitmise osas. Konkurentsiamet teeb ettepaneku üle vaadata EITS-s kehtivate toetuste määrad ja korrigeerida neid vastavalt reaalsele olukorrale, et tagada tarbijate õiguslike ootuste täitmine. Konkurentsiamet on seisukohal, et EITS §59 kehtestatud toetuste skeem ei ole pikaajalises perspektiivis jätkusuutlik. Käesolev muudatuse ettepanek on ajendatud soovist parandada konkurentiolukorda Eesti elektriturul ning vähendada elektritarbijate põhjendamatu suurt majanduslikku koormust.

1. Motivatsioon

„Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018” üheks eesmärgiks on seatud: *Eestis asuvate tarbijate elektrivarustus ja –tarbimine on muutunud säästlikumaks ja meetmeks säästlike elektritootmise viiside toetamine*. Indikaatoriks eesmärgi saavutamise määramiseks on valitud järgmised tingimused:

- taastuvelektri osakaal brutotarbimises on kasvava trendiga ja saavutab aastaks 2010 vähemalt 5,1%, aastaks 2015 vähemalt 15%;
- koostootmiselektri osakaal 2020. aastaks on vähemalt 20% brutotarbimisest.

Seejuures ei ole arengukavas analüüsitud eesmärkide täitmisel tekkivaid võimalikke kulusid lõpptarbijale.

Arengukavas seatud eesmärkide saavutamiseks on 2003. aastal Riigikogu poolt vastu võetud EITS-i oluliselt täiendatud ja muudetud sealhulgas ka peatükki 5, mis käsitleb elektrienergia tootmist ja tootjate riiklikku toetamist. Kuni 1. maini 2007 kehtis Eestis regulatsioon, kus taastuvatest energiaallikatest tootmise toetamisega seotud kulud lülitati põhivõrgu ülekandeteenuse hinda. Elektrivõrkudel oli kohustus osta nende võrguga liitunud taastuvatest energiaallikatest tootjatelt elektrit fikseeritud hinnaga 81 senti/kWh. Kui tootja oli liitunud jaotusvõrguga, maksis põhivõrk nimetatud kulude eest jaotusvõrgule kompensatsiooni.

¹Vastu võetud majandus- ja kommunikatsiooniministri 17.12.2007. a määrusega nr 100 jõustunud 1.01.2008

Nimetatud skeem ei olnud piisavalt läbipaistev. Kuna taastuva energia toetamise kulud olid lülitatud ülekandeteenuse hinda, siis puudus elektritarbijatel täpne ülevaade kui palju tuleb taastuvenergia tootmise toetamise eest maksta. Samuti ei näinud kehtiv seadus ette toetuskeemi tõhusa koostootmise edendamiseks, mis on direktiivi 2004/8/EÜ (jõustus 2004. a.) üks eesmärke.

2007. aasta maist muudeti skeemi taastuvate energiaallikate ja koostootmise toetamiseks. Vastavalt skeemile oli tootjatel kaks võimalust: kas müüa elektrit fikseeritud ostukohustuse hinnaga (taastuvast energiaallikast tootmisel 115 s/kWh ja tõhusa koostootmise režiimis tootmisel 81 s/kWh) või müüa elektrienergia turuhinnaga ning saada toetust (taastuvast energiaallikast tootmisel 84 s/kWh ja tõhusa koostootmise režiimis tootmisel 50 s/kWh). Toodetud elektrienergia eest võivad kahest toetusvõimalusest ühte kasutada kõik taastuvtootjad, sh need koostootjad, kes kasutavad kütusena turvast või jäätmeid ja koostootjad, kes rajavad koostootmisseadme sellise katlamaja asemele, millel juba on olemas soojuskoormus (st varustatakse tarbijaid soojusega) ning lisandväärtusena hakatakse tootma ka elektrienergiat. Tootjatele, kes kasutavad energiaallikana tuult, sätestati alates 2009. aastast piirang - nimelt makstakse neile toetust või võimaldatakse kasutada ostukohustust niikaua, kuni jooksvas kalendriaastas saavutatakse Eestis toodangu piir vastavalt 400 GWh ja 200 GWh (sellest piirist enamtoodetud elektrienergia peavad tootjad ära müüma turuhinnaga, toetust või ostukohustust kasutamata). Ostukohustuse ja toetuse rahastamine on korraldatud põhivõrgu kaudu. EITS muudatuse mõju lõpptarbija elektrienergia hinnatõusu osas oli hinnanguliselt 2,5-3%.

2009. aastal muudeti taas EITS toetusi käsitlevat paragrahvi.² Vastavalt 2007. aastal kehtestatud süsteemile maksti taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmisel toetust vaid juhul kui tootmisseadme võimsus oli alla 100 MW. 1. juunil 2009 muudetud EITS-s eemaldati tootmisvõimsust sätestav piirang. ...* EITS muudatuse seletuskirjas ei ole selgitatud muudatuse motivatsiooni ega mõjusid lõpptarbija elektrihinnale.

Järgnevalt muudeti EITS toetusi käsitlevaid sätteid 2010. aasta veebruaris. Suurim muudatus elektritootjatele makstavate toetuste süsteemis oli ostukohustuse kaotamine, kuid samas suurendati ettevõtjate ringi, kellel on õigus toetustele. Alates 27.02.2010 on tootjatel õigus saada toetust vastavalt järgnevatele juhtudele ja summas:

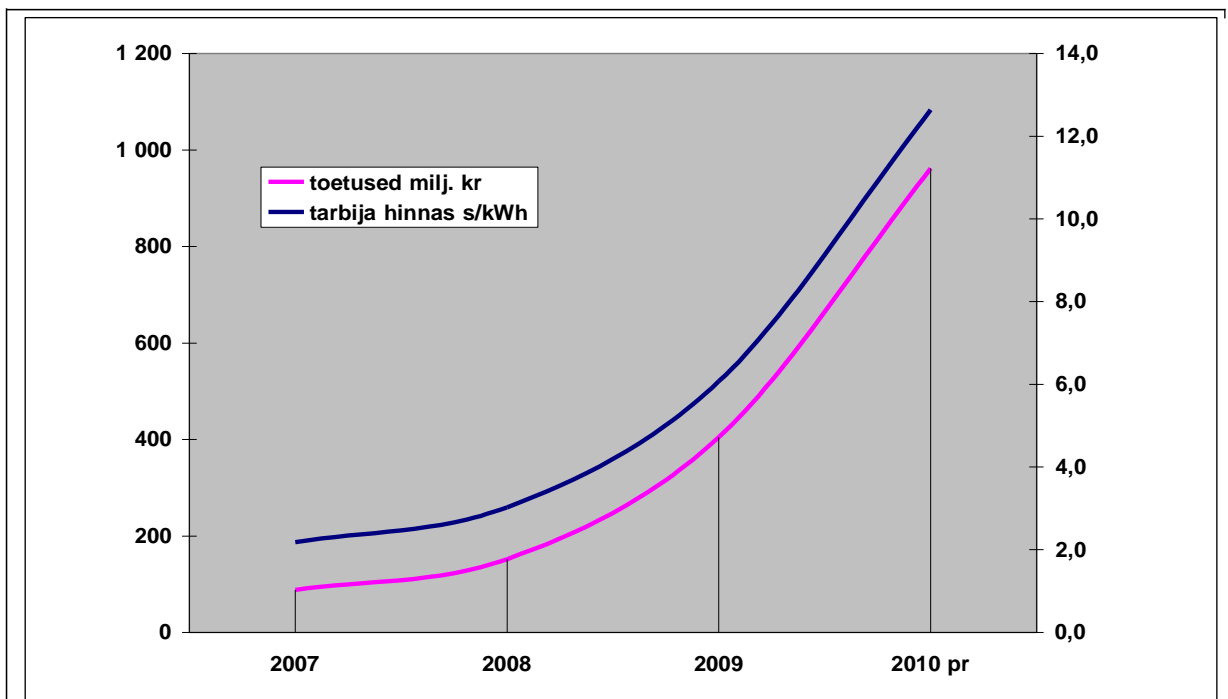
- alates 2010. aasta 1. juulist elektrienergia eest, kui see on toodetud taastuvast energiaallikast, välja arvatud biomassist 84 senti /kWh;
- alates 2010. aasta 1. juulist elektrienergia eest, kui see on toodetud biomassist koostootmise režiimil 84 senti/kWh; juhul, kui biomassist toodetakse elektrienergiat kondensatsioonirežiimil, siis toetust ei maksta (antud juhul on tegemist uue sättega, mis piirab ebaefektiivset taastuvate energiaallikate kasutamist);
- elektrienergia eest, kui see on toodetud tõhusa koostootmise režiimil jäätmetest jäätmeseaduse tähenduses, turbast või põlevkivitöötlemise uttegaasist 50 senti /kWh;
- elektrienergia eest, kui see on toodetud tõhusa koostootmise režiimil tootmisseadmega, mille elektriline võimsus ei ületa 10 MW 50 senti /kWh;
- põlevkivil töötava tootmisseadme installeeritud netovõimsuse kasutatavuse eest, kui tootmisseade on tööd alustanud ajavahemikus 2013. aasta 1. jaanuarist kuni 2016. aasta 1. jaanuarini olenevalt CO₂ kvoodi hinnast 22-25 senti /kWh.

² RIIGI 2009. AASTA TEISE LISAEELARVE SEADUSEGA SEONDUVALT TEISTE SEADUSTE MUUTMISE SEADUS Vastu võetud 18. juunil 2009. a.

Muuhulgas tõsteti tuuleenergiast toodetava elektrienergia kogust, mille eest on tootjatel õigus saada toetust. Kui varasemalt maksti tuuleenergiast toodetud elektrienergia eest Eestis aastas toetust kokku kuni 400 GWh, siis EITS muudatusega tõsteti piir 600 GWh-ni kalendriaastas. Mõjuna taastuenergia tasule hinnati, et uute rajatavate põlevkiviplokkide toetus tõstab võrguteenuste kasutajate maksukoormust kuni 13 senti/kWh ja elektrituulikute toodangu täiendav toetamine suurendaks võrguteenuste kasutajate maksukoormust kuni 2 senti/kWh.

Nagu eelpool nimetatud, toimub toetuste rahastamine põhivõrgu kaudu taastuenergia tasuna. Põhivõrk koostab iga kalendriaasta alguseks prognoosi vajaliku toetuse kogusummale ning jagab selle proportsionaalselt vastavalt müüdava jaotusteenuse kogusele jaotusvõrkude vahel. Iga jaotusvõrk lisab taastuenergia tasu summa tema poolt väljastatud arvele. 2007. aastal maksid tarbijad taastuenergia toetamise eest 2,18 s/kWh, 2008. aastal 3,03 s/kWh, 2009. aastal 6,07 s/kWh ning käesoleval, 2010. aastal, 12,64 s/kWh. Seega on toetus kasvanud 2,18 s/kWh-lt 12,64 s/kWh-ni ehk ligikaudu 6 korda.

Osaliselt tuleb kasvu põhjuseid otsida EITS muudatustest. Joonisel 1 on kujutatud makstavate toetuste kogusumma ja tarbija hinnas kajastuva taastuenergia tasu kasv alates 2007. aastast. Kui 2009. aastal maksti toetusi 619 GWh elektrienergia eest 405 milj. krooni, siis 2010. aastal prognoositakse toodetava 1202 GWh elektrienergia toetusteks 962 milj. krooni (allikas Elering OÜ). Seega sai 2009. aastal toetust 7,9% toodetud elektrienergiast (2009. aastal toodeti Eestis kokku 7 884 GWh elektrit) ning mitte eeldades tootmismahu kasvu, on 2010. aastal vastav osakaal juba 15,2%.

Joonis 1. Taastuenergia toetuste suurus. (Allikas Elering OÜ)

Olukorras kus Eestis tekib subsiidiume üha juurde, on nende osakaal elektriarves saavutanud väga olulise suuruse. Eesti suurima elektritootja Eesti Energia Narva Elektrijaamad AS suletud turule müüdava elektrienergia tootmishind on ..* s/kWh. Kuna tarbija makstavale tootmishinnale lisatakse ka toetus ..* s/kWh, kujuneb tarbija hinnaks ..* s/kWh. Seega on toetuse osakaal ligi 22% tarbija hinnast (vt tabel 5). Võttes arvesse kavandatavaid toetusi uutele tuuleparkidele (toetuse piirmääratõsteti 400 MW-lt 600-le) ning koostootmise jaamade lisandumist, suureneb taastuenergia tasu toetuse osakaal elektri lõpphinnas veelgi. Tekib küsimus, kas EITS-s määratud toetused on põhjendatud tulenevalt „Eesti elektrimajanduse arengukavast aastani 2018” tõstatatud eesmärkide täitmisel tarbija seisukohast ja kas seadus toimib tõstatatud eesmärkide täitmisel, pidades seejuures silmas ka tarbija huve.

Konkurentsiamet on seisukohal, et konkurentsi olukorrast lähtudes on olukord muret tekitav, kuna Eesti liigub suunas, kus subsiidiumite osakaal elektri hinnas on jätkuvalt kasvav. Tulenevalt eeltoodust analüüsis Konkurentsiamet, kas EITS §59 alusel makstavad toetused on majanduslikult põhjendatud nii tootja kui tarbija seisukohalt ning kui suur mõju on toetustel konkurentsiolukorrale.³

2. Seaduse mittetoimimise kontrollimine

Konkurentsiamet on analüüsinud EITS §59 alusel makstavaid toetusi, et hinnata toetuste mõju konkurentsiolukorrale ja tarbijale ning analüüsida toetuste määra põhjendatust.

2.1 Analüüsi alused ja uurimismeetodid

Analüüs koostati kasutades nn näidisprojektide meetodikat, analüüsides konkreetsete projektide majanduslikku tasuvust. Vaadeldud on 4 tuuleparki, 2 puitu ja turvast kasutavat koostootmisjaama, 2 maagaasi kasutavat koostootmisjaama ja 5 hüdroelektrijaama. Lisaks eeltoodule on teostatud eraldi analüüs Eesti Energia Narva Elektriijaamad AS Balti Elektriijaama 11. ploki kohta. Analüüsi kaasatud ettevõtjatele saadeti infopäring tootmisandmete ja majanduslike näitajate kohta. Kuna Kaugkütteseaduse § 9 lg 1 p 3 alusel peab Konkurentsiametiga kooskõlastama müüdava soojuse hinna soojusettevõtja, kes toodab soojust elektri ja soojuse koostootmise protsessis, siis kasutati analüüsis ka ettevõtete poolt hinna kooskõlastamiseks esitatud andmeid. Saadud andmeid kontrolliti äriregistris avaldatud majandusaasta aruannetega ning võrreldi põhivõrguettevõtja poolt avaldatud andmetega eelnevatel aastatel elektritoodangu eest makstud toetuste osas ettevõtjate lõikes.

Toetuse määrade analüüsimisel on kasutatud alljärgnevat indikaatoreid:

1. Projektide tulukus kapitali tootlikkuse alusel. Meetod näitab, kui suur on investori poolt teostatava investeeringu tulukus. Võttes arvesse tänaseid laenuintresse ning ettevõtja riske võib hinnata, et kapitali tootlikkusel üle 10% on tegemist kasumliku projektiga. Toetuse maksmise korral on ettevõtja riskid osaliselt maandatud, kuna toetus tagab garanteeritud tulu.
2. Projektide tasuvusaeg (diskonteerimata) näitab mitme aastaga tulud katavad esialgsed kulud (investeeringud).
3. Toetuse suurus kui kapitali tootlikkus on 10%. Konkurentsiamet analüüsis toetuste suurust 10%-lise tulukuse korral projekti tehnilise eluea jooksul. Kui EITS §59 kehtestatud toetused on suuremad, võib järeldada olukorda et tarbijale on seatud ebamõistlik taastuenergia tasu koormus.

Majandusarvutuste teostamisel on kasutatud järgnevat aluseid:

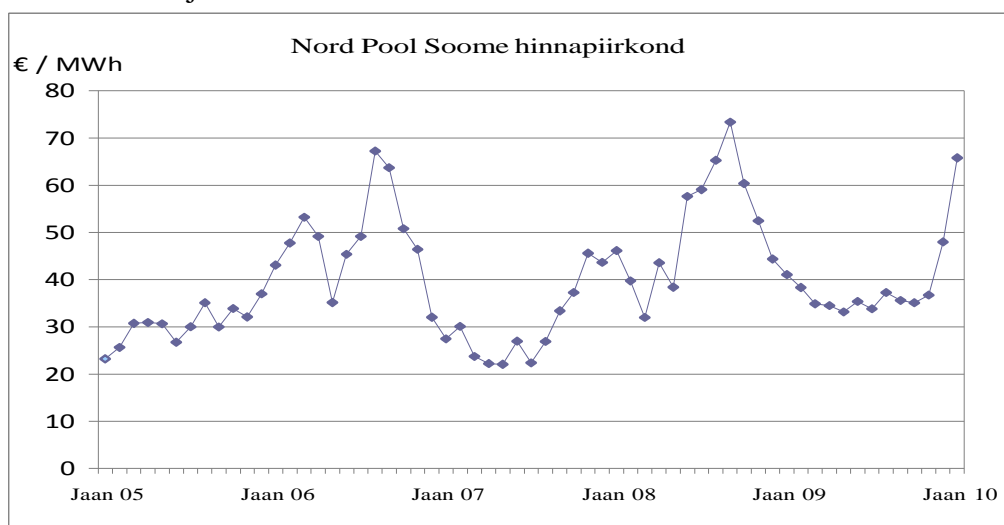
1. Projekti tulukuse määr (IRR) ehk kapitali tootlikkus on arvatud investeeringu tehnilisele elueale. Erandiks on gaasimootorjaamad, kus tänase gaasi hinna juures toodab investeering peale toetuse 12-aastase perioodi lõppemist eeldatavalt jooksvat kahjumit (kulumise eelne ärikasum ehk *EBITDA* on negatiivne). Seetõttu on arvatud tulukus 12-aastasele perioodile, sest jätkuva jooksva kahjumi korral ei ole mõistlik tootmist jätkata.
2. Investeeringute eluiga on võetud tuuleparkidel ja koostootmisjaamadest vastavalt TTÜ hinnangule⁴ järgnevalt: turba- ja puidu koostootmise jaamad 25 aastat, tuulepargid 20

³ Konkurentsiamet ei käsitlenud käesolevas analüüsis EITS §59 lõike 1 punktis 5 nimetatud toetust põlevkivi töötavatele tootmisvõimsustele, sest tegemist on varustuskindluse suurendamisele, mitte taastuenergia osakaalu suurendamisele suunatud toetusskeemiga.

⁴ Tallinna Tehnikaülikooli teadustöö „Fortumi ja Narva Elektrivõrgu põhivara kapitalikulu defineerimine. Kapitalikulu arvestus elektri ja soojuse tootmisel ja gaasivarustusel“ lõpparuanne.

aastat. Hüdrolektri jaamade ja gaasimootorjaamade eluiga on võetud järgnevalt: hüdrolektri jaamad 30 aastat, gaasimootorjaamade tööiga kokku 120 000 töötundi, millest 60 000 töötundi enne kapitaalremonti ja 60 000 peale kapitaalremonti.

3. Projektide käivitamine. Projektide käivituse piiraastaks on valitud 2010. aasta. Eraldi on käsitletud Eesti Energia Narva Elektri jaamad AS Balti elektri jaama 11. plokki, mida analüüsitakse tegeliku käivitus aasta alusel. Nimelt käivitus plokki 2004. aastal ning seega makstakse toetust kuni 2016. aastani. Toetust hakati maksma alates 2009. aastast, mil jaam hakkas kütusena kasutama lisaks põlevkivile puiduhaket ning tekkis toetuse saamise õigus.
4. Installeeritud võimsused ning elektri- ja soojuste müügi kogused. Tootmis seadme tootmis võimsused ja töötunnid on võetud vastavalt ettevõtjate poolt esitatud andmetele ja prognoosidele nagu ka elektri- ja soojuste müügi kogused. Elektrienergia prognoositud müügi koguseid on võrreldud põhivõrgu ettevõtja poolt avaldatud eelmiste perioodide statistiliste toetuskõlbulike müügi mahtudega.
5. Investeeringu maksumus. Vastavalt ettevõtja poolt esitatud andmetele. Arvesse ei ole võetud võimalust, et tootja on saanud investeeringu teostamiseks raha toetusfondidelt (näiteks Keskkonna Investeeringute Keskuselt).
6. Hinnaindeks THI. Hinnaindeksitena on kasutatud tarbijahinnaindeksi (THI) muutust lähtudes Rahandusministeeriumi 13.04.2010. prognoosist „2010 aasta kevadine majandusprognoos“. THI prognoos on järgnevalt: 2010. aastal 1,1%, 2011. aastal 2,0%, 2012. aastal 2,4%, 2013. aastal 2,7%, 2014. aastal 2,7% ning alates 2015. aastast 3,0%.
7. Püsi-, hooldus-, remondi- ning muutuvkulud. Vastavalt ettevõtja poolt esitatud andmetele lähtudes eelkõige 2009. aasta näitajatest. Kulude muutus prognoositud võrdelisena THI muutuse prognoosiga.
8. Soojuste müügi hind. Ettevõtja tänane müügi hind, mida muudetakse vastavalt THI muutuse prognoosile.
9. Elektrienergia turuhind. Analüüsis on aluseks võetud elektribörsi Nord Pool Soome hinnapiirkonna 5 aasta keskmine elektri turuhind 40,0 EUR/MWh ehk 626,00 kr/MWh ning eeldatud, et see muutub tulevikus võrdeliselt THI muutusega. Börsihinna muutust iseloomustab joonis 2.

Joonis 2. Nord Pooli elektrienergia hinnad Soome hinnapiirkonnas (allikas: <http://www.nordpoolspot.com/reports/areaprice/Post.aspx>)

10. Kütuste hind. Ettevõtja tänane teadaolev ostuhind (sh võimalikud kütuseaktsiisid, tasud transpordi eest, maagaasi võrgutasu), mida muudetakse vastavalt THI muutuse prognoosile.
11. Toetuste määrad. Vastavalt EITS §59: taastuvatest energiaallikatest 84 s/kWh ja tõhusal koostootmisel 50 s/kWh.
12. Toetuste maksmise periood. Toetust makstakse vastavalt EITS §108 12 aasta vältel alates seadmega tootmise alustamisest. Käesolevas analüüsis on eeldatud, et EITS §59¹ lõikes 5 sätestatud tuulest toodetud elektrienergia maksimaalset piiri 600 GWh aastas, mille eest toetust makstakse, ei ületata. 2010. aasta seisuga on Eestis installeeritud kokku 140,2 MW tuulegeneraatorite võimsust, mille aastane toodang on ~400 GWh. Lähiaastatel lisandub sellele 30,1 MW võimsust ja võimalik liituda (liitumised põhivõrguga välja ehitatud, kuid tuulikud püstitamata) kuni 377,9 MW.⁵ Kuna eeldatud 377,9 MW-ni jõudmine on vähetõenäoline, ei arvestanud Konkurentsiamet käesolevas analüüsis nimetatud tuulegeneraatorseadmete võimsusest tuleneva võimaliku maksimaalse elektrienergia toodanguga. Tuulegeneraatorite, võimsusega 170,3 MW (140,2+30,1=170,3 MW), aastane toodang jääb alla 600 GWh.
13. CO₂ mõju majandustulemustele. Analüüsis ei ole arvestatud CO₂ müügist saadava võimaliku lisatuluga (va Eesti Energia Narva Elektriijaam AS analüüsi korral). Kuna tootmine taastuvatest energiaallikatest on CO₂ vaba, siis võib tootja ülejääva kvoodi maha müüa, mis tähendab ettevõttele lisatulu. Näiteks asendades kaugkütte ettevõttes fossiilsed kütused puiduga jääb ettevõttele eraldatud kvoot alles, mille saab maha müüa ning teenida sellelt lisatulu. Ka on CO₂ kauplemise süsteemis osalenud mitmed teised taastuenergia tootjad. Kuna 2013. aastast algava uue CO₂ kauplemise skeemi osas ei ole selgust, siis ei ole ka võimalik selle mõju hinnata. Samas saab CO₂ mõju projektidele olla vaid positiivne, sest sisaldab tulude suurendamise võimalust.

2.2 Andmete töötlus ja analüüs

Alljärgnevalt on esitatud andmete töötamise ja analüüsi tulemused koos järeldustega tootmisliikide lõikes.

Tuulepargid

Alljärgnevas tabelis 1 on esitatud analüüsi tulemused tuuleparkide kohta.

Nimi	Makstav toetus s/kWh	Toetuse kestus	Tehniline eluiga	IRR toetusega	Tasuvusaeg	IRR toetuseta	Tasuvusaeg	Toetuse suurus kui IRR=10%	Tasuvusaeg kui IRR=10%
	EITS § 59 lg 2 p 1	aastat	aastat	%	aastat	%	aastat	s/kWh	aastat
Tuulepark 1	84	12	20	16%	6	4%	16	40	9
Tuulepark 2	84	12	20	19%	5	7%	14	23	9
Tuulepark 3	84	12	20	17%	6	6%	14	30	9
Tuulepark 4*	84	12	20	25%	4	-	873	45	7

*Tegemist on väikese võimsusega tuulepargiga (alla 5MW)

Tabel 1. Tuuleparkide tasuvuse analüüs.

Tabelist 1 ilmneb, et kehtiva toetuste skeemi korral on tuuleparkide projektide kapitali tootlikkus IRR vahemikus 16-25% (keskmiselt 19%). Tegemist on kõrge kapitali tootlikkusega. Projektide tasuvusajaks kujuneb 4-6 aastat (tehniline eluiga 20 aastat). Seejuures juhime tähelepanu, et keskmised ja suured tuulepargi projektid (võimsusega üle 5 MW) on kasumlikumad kui väikesed tuulepargid. Selleks, et saavutada investori jaoks

⁵Põhivõrguettevõtte Elering OÜ „Eesti elektrisüsteemi varustuskindluse aruanne“ 2010.a.

motiveeriv kapitali tootlikkus 10% peaks tuuleparkide toetuse suurus jääma vahemikku 23-45 s/kWh. Sellisel juhul kujuneb projekti tasuvusajaks 7-9 aastat.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et kehtiva seadusandluse alusel tuuleparkidele makstav toetus 84 s/kWh on liiga kõrge ja tänase elektri hinna juures võib pidada põhjendatuks toetust vahemikus 23-45 s/kWh.

Puitu ja turvast kasutavad koostootmisjaamad

Alljärgnevas tabelis 2 on esitatud analüüsi tulemused koostootmisjaamade kohta, mis kasutavad põhikütusena turvast ja puitu

.....*

Nimi	Makstav toetus s/kWh	Toetuse kestus	Tehniline eluiga	IRR toetusega	Tasuvusaeg	IRR toetuseta	Tasuvusaeg
	EITS § 59 lg 2 p 1,p2	aastat	aastat	%	aastat	%	aastat

Tabel 2. Turvast ja puitu põhikütusena kasutavate koostootmisjaamade tasuvuse analüüs.

Tabelist 2 ilmneb, et kehtiva toetuste skeemi korral on taastuvallikast tootvate koostootmisjaamade kapitali tootlikkus (IRR) vahemikus 20-28%. Tegemist on kõrge kapitali tootlikkusega. Projektide tasuvusajaks kujuneb 4-5 aastat (tehniline eluiga 25 aastat). Koostootmisjaamade kapitali tootlikkus jääb ka ilma toetuseta vahemikku 10-17% tasuvusajaga 7-11 aastat. 10-17% tootlikkus on investori jaoks motiveeriv. Seega ei ole nõnda kõrgete toetuste maksmine koostootmisjaamadele põhjendatud, sest investeerimine on ettevõtja jaoks tasuv ka ilma toetuseta.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et kehtiva seadusandluse alusel tänase elektri hinna juures puitu ja turvast kasutavatele koostootmisjaamadele makstav toetus vastavalt 84 s/kWh ja 50 s/kWh ei ole põhjendatud. Kapitali tootlikkus 10% on saavutatav ka ilma toetusteta.

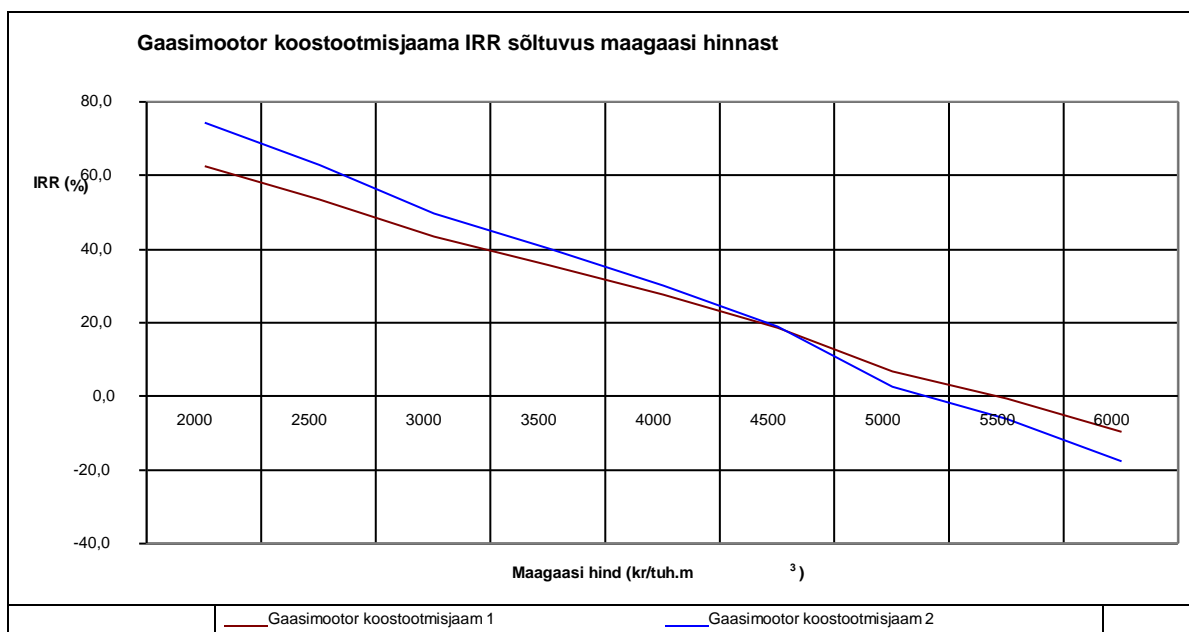
Maagaasist tootvad koostootmisjaamad

Alljärgnevas tabelis 3 on esitatud analüüsi tulemused koostootmisjaamade kohta, mis kasutavad põhikütusena maagaasi. Kuna maagaasi hind on ajas oluliselt muutuv, sõltudes maailmaturu kütteõli hindadest ja USD/EUR kursist, on ettevõtja jaoks tegemist raskesti prognoositava kuluga. Analüüsitud on ettevõtete tulukust kolme erineva maagaasi hinna (sh aktsiis ja võrguteenuse tasu) alusel: variant I - täna ettevõtjale kehtiva maagaasi hinna korral; variant II – maagaasi hinna 4000 kr/tuh m³ korral ja variant III – maagaasi hinna 5000 kr/tuh m³ korral.

Nimi	Makstav toetus s/kWh	Toetuse kestus	Tehniline eluiga	IRR toetusega	Tasuvus-aeg	IRR toetuseta	Tasuvus-aeg	Maagaasi hind
	EITS § 59 lg 2 p 2	aastat	aastat	%	aastat	%	aastat	kr/ tuh m ³
Variant I								
Gaasimootor koostootmisjaam 1	50	12	12	-12%	10	-	puudub	5383
Gaasimootor koostootmisjaam 2	50	12	12	-2%	9	-	puudub	5083
Variant II								
Gaasimootor koostootmisjaam 1	50	12	12	28%	4	-	puudub	4000
Gaasimootor koostootmisjaam 2	50	12	12	30%	4	-	puudub	4000
Variant III								
Gaasimootor koostootmisjaam 1	50	12	12	7%	7	-	puudub	5000
Gaasimootor koostootmisjaam 2	50	12	12	3%	9	-	puudub	5000

Tabel 3. Maagaasi kasutavate koostootmisjaamade tasuvuse analüüs.

Tabelist 3 ilmneb, et projekti tulukus on maagaasi hinna suhtes äärmiselt tundlik. Kehtiva maagaasi hinna korral (variant I) kujuneb projektide kapitali tootlikkus negatiivseks -2 kuni -12% ja tasuvusajaks koos toetusega 9-10 aastat (tehniline eluiga on 12 aastat). Maagaasi ostuhinnal alla 5000 kr/tuh.m³ oleks projektide tootlikkus juba positiivne, jäädes vahemikku 3-7% tasuvusajaga 7-9 aastat. Maagaasi hinna märgatava alanemise korral kuni 4000 kr/tuh.m³-ni oleks projektid juba ülimalt kasumlikud - tootlikkusega vahemikus 28-30% tasuvusajaga vaid 4 aastat. Ilma toetuseta saavutaksid projektid 10% tasuvuse maagaasi hinna 2000 kr tuh. m³ juures. Seetõttu on raske anda hinnangut, kas täna kehtiv toetus 50 s/kWh on piisav, sest projekti tulukust ei mõjuta mitte niivõrd toetus, kuivõrd maagaasi hind. Küll aga võib järeldada, et tänase gaasi hinna juures ei ole projektid ilma toetuseta kasumlikud. Joonisel 3 on kujutatud kapitali tootlikkuse (IRR) sõltuvus maagaasi hinnast analüüsitud gaasimootor koostootmisjaamade puhul.

Joonis 3. Kapitali tootlikkuse (IRR) sõltuvus maagaasi hinnast analüüsitud gaasimootor koostootmisjaamade puhul.

.....
.....
.....*

2.3 Toetuste mõju analüüs lõpptarbija hinnale

Tabelis 5 on esitatud põhivõrguettevõtja poolt tootjatele makstud toetuste kogusummad ja 2010. aastal makstavate summade prognoos. Samuti on tabelis esitatud lõpptarbija poolt makstud taastuenergia tasu.

	2007 tegelik	2008 tegelik	2009 tegelik	2010 prognoos
Makstud toetused kokku (tuh.kr)	87953	152110	405018	961649
Sh ostukohustus	971	1196	209	0
Sh taastuvatest allikatest	71502	127224	356099	887397
Sh. tuul	55449	86548	94357	327600
Sh. puit	0	7624	227266	509397
Sh. hüdro	9134	24924	27259	
Sh. muu	6919	8129	7218	50400
Sh tõhus koostootmine	15479	23690	48710	74252
Sh. koostootmine (turvas, puit)	663	889	17456	39252
Sh. koostootmine (maagaas)	14816	22801	31254	35000
Taastuenergia tasu tarbija hinnas s/kWh	2,18	3,03	6,07	12,64
.....
Elektri hind koos taastuenergia tasuga (s/kWh)	43,14	47,63	55,68	58,65
Osakaal hinnast (%)	5,1	6,4	10,9	21,6

Tabel 5. Toetuste mõju lõpptarbija hinnale alates 2007. aastast. (Allikas: Elering OÜ)

.....
.....
.....*

Kui võtta seejuures arvesse käesoleva analüüsi punktis 2.2 esitatud järeldusi, **on tarbijad sunnitud kinni maksma elektritootjate põhjendamatult kõrge kasumi.** Kuigi oluline on „Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018” tõstatatud eesmärkide täitmine, on tarbija ootuseks siiski eelnimetatud eesmärgid täita põhjendatud kuludega, kandmata sealjuures alusetut majanduslikku koormust. EITS §59 toodud toetuste süsteem ei taga tarbijate õiguslike ootuste täitumist, sest toetused tagavad osadele tootjatele põhjendamatult kõrge tulukuse ja tarbijale põhjendamatult kulu.

2.4 Toetuste mõju analüüs konkurentsiolekorradele

EITS §59 toetuste skeemi väljatöötamisel on silmas peetud „Eesti elektrimajanduse arengukava aastani 2018” toodud eesmärgid ja indikaatoreid, milleks on:

- Taastuvelektri osakaal brutotarbimises on kasvava trendiga ja saavutab aastaks 2010 vähemalt 5,1%; aastaks 2015 vähemalt 15%
- Koostootmiselektri osakaal 2020. aastaks on vähemalt 20% brutotarbimisest.

Konkurentsiamet nõustub, et vastavate muudatuste mõju varustuskindlusele on positiivne, vähendades tootjate investeerimisriske ja seega motiveerides rajama Eestisse uusi tootmisvõimsusi. Seejuures oli eesmärgiks eelkõige taastuenergiat ja koostootmisel baseeruvate uute tootmisvõimsuste lisandumine. Tabelis 6 on esitatud koostootmisjaamades ja taastuenergiast toodetud elektrienergia suhe brutotarbimisest alates 2004. aastast kuni 2009. aastani.

Tabelist 6 nähtub, et tootmine koostootmisjaamades on vähenenud, kuid tootmine taastuenergiaallikatest on kasvanud. Siinkohal tuleb arvestada toetuste süsteemi suhteliselt

lühikest kehtimise aega (seda eelkõige koostootmisjaamadele) vastukaaluks investeerimisotsuste tegemisele ja jaama käivitamisele, mis on pikaajaline protsess. **Samas ei ole toetuste süsteem täitnud eesmärki suurendada koostootmise osakaalu energiabilansis.** Vastupidiselt, näiteks 2009. aastal maksid tarbijad maagaasist toodetud koostootmise toetamiseks üle 31 miljoni kr (vaata tabel 5), selle tulemuseks on aga jätkuv maagaasil koostootmise osakaalu vähenemine. Põhjuseks asjaolu, et Iru elektrijaam (mis ei saa toetust) vähendas oluliselt tööd koostootmise režiimis. Siit aga selgub toetuste skeemi otsene vastuolu – tarbijad maksavad kinni olulise toetuse, samas kui koostootmise osakaal hoopis väheneb.

Aasta	Brutotarbimine (sh kadu)		Tootmine koostootmisjaamades		Tootmine taastuvatest energiaallikatest	
	GWh	%	GWh	%	GWh	%
2004	8510	100	1021	12,0	61,0	0,7
2005	8597	100	1038	12,1	108,4	1,3
2006	8981	100	1043	11,6	127,8	1,4
2007	9769	100	869	8,9	149,0	1,5
2008	9640	100	915	9,5	199,0	2,1
2009	8861	100	807	9,1	541,0	6,1

Tabel 6. Koostootmisjaamades ja taastuenergiast toodetud elektrienergia suhe brutotarbimisse alates 2004. aastast. (Allikas: Eesti Statistikaamet tabelid KE03, KE032 ja KE034)

Teisalt on Konkurentsiamet seisukohal, et ajal, mil Eesti liigub avatud elektriturule suunas, on muret tekitav olukord, kus toetatud elektri osakaal turul kasvab. Seejuures võib käesoleva analüüsi punktis 2 toodud järelduste põhjal öelda, et toetuste määrad ei ole põhjendatud. Olukorras, kus projekt on kasumlik ka toetuseta ei saa olla põhjendatud toetuse maksmine vaid investori kasumi suurendamise eesmärgil. Majanduslikult tasuvate projektide subsideerimine tarbija poolt ei vasta tarbija õiguslikele ootustele.

Turumajanduslikus keskkonnas peaks toote hinna määrama nõudluse ja pakkumise suhe ehk nõudluse kasvades kasvab ka hind. Kui Eesti soovib liikuda avatud elektriturule suunas, peaks võimaldama tekkida vabal turumajandusel, mis korrigeerib ise pakkumise-nõudluse alusel elektrienergia hinna. Kui pakkumine on kõrge (varustuskindlus suur) puudub investoril motivatsioon investeeringu tegemiseks, sest hind ei taga piisavat tulukust. Kui uusi elektrijaamu ei rajata, väheneb varustatus, pakkumine väheneb ja seega hind kasvab kuni hind tagab investorile piisavalt motiveeriva tulukuse uue jaama rajamiseks. Tarbija jaoks on hind läbipaistev ja põhjendatud.

Turumajanduse korral analüüsib investor, millisest energiaallikast on kõige kasumlikum elektrienergiat toota, võttes arvesse kaasnevaid riske. Eestis on elektrienergia tootmise arvestatavateks allikateks põlevkivi, biomass, maagaas, taastuvad energiaallikad (tuul, vesi, päike jne.) või tuumaenergia. Seejuures võib eeldada, et kütuse hinna suhtes on kõige suurema riskiga maagaas ja põlevkivi (CO₂ kvoodi hinna tõttu). Kõige suurem vajalik investeerimisvõime on tuumaelektrijaama rajamisel. Kõige väiksemad riskid, nii kütuse hinna kui ka investeeringu mahu poolest, on just nimelt taastuvatel energiaallikatel põhinevad koostootmisjaamad ja elektrijaamad. Sellest võib eeldada, et ka turumajanduslikus keskkonnas rajatakse eelkõige koostootmisjaamu ning taastuvatel energiaallikatel põhinevaid elektrijaamu. Seega arengukavas tõstatatud eesmärkide täitmisel liiga kõrgete toetuste maksmine taastuvelektri- ja koostootmisjaamadele ei ole otstarbekas, kuna taastuvatest energiaallikatest ja koostootmisjaamades toodetud elektri osakaal tarbimises tõuseks ka oluliselt madalama toetusega või ilma toetuseta.

Kehtiva toetuste skeemi korral saavutatakse küll uute koostootmisjaamade, tuuleparkide ja hüdroelektrijaamade lisandumine, kuid seda tänu moonutatud turuolukorrale, mida tuleks vältida. Toetuste mõjul ei lähtu investor tegelikust pakkumise-nõudluse suhtest tekkinud hinnast vaid kogu äriprojekt ehitatakse üles toetuste baasil võimalikult lühikesele

tasuvusajale. Näiteks võib tuua koostootmisjaamad, mille soojuslik võimsus ületab tegelikku soojusvajadust antud piirkonnas, sest soovitakse saavutada võimalikult suurt elektrilist võimsust toetuste saamiseks. Toodetav elekter müüakse seejuures avatud elektriturule, kus osalevad ka teiste riikide tootjad (Soome, Läti, Leedu) tingimustes, kus turuhind oluliselt ületab doteeritud tootja tootmishinda. Investor teenib põhjendamatult suurt kasumit, mille tarbija on sunnitud kinni maksma läbi taastuenergia tasu. Seega on osadel tootjatel märgatav riigi poolt tagatav konkurentsieelis ning majanduslikud riskid on oluliselt madalamad, võrreldes tootjatega, kes ei saa toetust. Seega olukord, kus uusi tootmisvõimsusi rajatakse juurde vaid tänu erinevatele toetusskeemidele, on muret tekitav, kuna sedalaadi järjepidevusel saavad aja möödudes toetust enamuse tootjaid ja suureneb oluliselt subsideeritud elektritootmine Eestis. Seejuures maksab tarbija lisaks taastuenergia tasule ka veel elektrienergia eest, mille hind on tekkinud avatud turul. Ehk siis elektrienergia ostu hind tarbijale ei ole tõenäoliselt märgatavalt madalam hinnast, mis oleks tekkinud turuolukorras, kus investorid teeksid otsuseid tulenevalt turu nõudlusest ja pakkumisest ehk turuhinnast, mitte toetustest.

Kokkuvõtvalt on Konkurentsiamet seisukohal, et EITS §59 kehtestatud toetuste skeem ei ole elektrituru seisukohast jätkusuutlik, sest pikas perspektiivis on tulemuseks olukord, kus toetust makstakse enamusele elektritootjatele. Seejuures moonutavad toetused turgu ja asetavad tarbijale põhjendamatult majandusliku koormuse taastuenergia tasu näol.

3. Kokkuvõte

Konkurentsiamet on seisukohal, et käesolevaga esitatud EITS muudatusettepanek, milleks on EITS §59 sätestatud toetuste muutmine, lõpetab alusetu konkurentsieelise tagamise valitud tootjatele ning tarbijale peale sunnitud põhjendamatult kõrge taastuenergia tasu maksmise. Konkurentsiamet on seisukohal, et EITS §59 kehtestatud toetuste skeem ei ole elektrituru seisukohast pikaajalises perspektiivis jätkusuutlik.

Lisaks tuleb märkida, et 2013. aastast algav uus CO₂ kvootide süsteem kujuneb suure tõenäosusega tänasest veelgi enam taastuvaid energiaallikaid soosivaks. Kui kõik fossiilsetest kütustest tootjad peavad hakkama ostma CO₂ kvooti turuhinnaga, suurendab see veelgi taastuvate energiaallikate konkurentsivõimet. Sisuliselt tekiks olukord kus taastuvad energiaallikad on toetatud nii taastuenergia tasu kui ka CO₂ kauplemisüsteemiga. Kuna nimetatud skeemi alused ei ole selged, siis ei ole nende mõju ka käesolevas analüüsis arvestatud, kuid eeldatavalt suurendab uus skeem veelgi vaadeldud investeeringute tulusust.

Konkurentsiamet teeb ettepaneku üle vaadata täna EITS §59 kehtivate toetuste määrad ja korrigeerida neid vastavalt reaalsele olukorrale. Vastavate toetuste vähendamise idee on ajendatud Konkurentsiameti arvamusest, et kehtivad toetused moonutavad turgu, annavad osadele elektrienergia tootjatele alusetu konkurentsieelise ja on tarbijale majanduslikult põhjendamatult koormavad. Viimast peabki Konkurentsiamet käesolevate muudatusettepanekute esitamisel kõige olulisemaks asjaoluks. Õiguslike ootuste printsiipi analüüsid tuleks arvestada ka tarbijate õiguslike ootustega. Majanduslikult tasuvate projektide subsideerimine tarbija poolt ei vasta nende õiguslikele ootustele.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Märt Ots
Peadirektor

Riina Randmaa, 6672581
Riina.Randmaa@konkurentsiamet.ee

Airi Asperk, 6672579
Airi.Aspark@konkurentsiamet.ee